

Mojak Monasterio itxietara?

En general, la historia de la mujer en los Institutos Religiosos no ha sido lineal y uniforme, no han faltado sobresaltos, y en ella han intervenido factores sociales y eclesiásticos exteriores, así como realizaciones personales e institucionales de iniciativa femenina. Aquí se alude más expresamente al episodio del "enclaustramiento papal" de las religiosas, después del Concilio de Trento (1545-1563).

Erdi Aro osoko esperientziaren ondoren, Eliza Latinoan emakume eliztarrekiko halako mesfidantza bat ageri da. Erlijosak direnean ere (edo horregatixe), hobe da nonbait Monasterio eta Komentuetan guztiz *itxita* gordetzea. Batez ere Bonifazio VIII.ak (†1303) indartu zuen joera hori, eta Trento ondoko legeek eman zioten azken molde juridikoa.

Serorategietatik komentuetaraino

Oro har, errazegi uste izan da Santu, Gotzain, edo Aita Santuren batek erabakita, edo aberats fundatzaileraren baten testamentuaren ondorioz sortu izan direla emakumezkoen Institutu, Monasterio eta Komentuak. Uste hori ez da erabat okerra, baina erdi ustela da.

Erdi Aroko Europa zabaletik hasi eta Euskal Herriko herri kozkorretaraino, sarritan gertatu da bestelakorik: emakumeak beren kabuz ere bildu izan direla gizarte zibilean eta Elizan, bizitzan elkarri lagunduz herritarrei premiazko zerbitzuak eskaintzeko. Joera oso arrunta izan da hori gure herrietan, eta horrela jaio ohi ziren *serorategiak*.

Jakina denez, iraganeko mendeetan, gizarte-zerbitzu oso eskasak zeudenean (eskola, erie-

txe edo zahar-etxez ari naiz, adibidez) eta agintari zibilek baliabide murriztagoak zituztenean, Eliza gertatu ohi zen babes instituzionalik oso eta seguruena halako zerbitzuak hiri eta herrietan antolatzeko. Hortaz, emakumezkoen elkarte hauek ere Elizaren babes bilatzen zuten, eta Elizak bere aldetik zeregin sozialetarako tresna baliagarria izaten zuen serorena.

Serorategiak, bada, batez ere zerbait herri-tarra dira beren jatorrian, emakumeen ekimenak sortutakoak, aldi berean gizartearentzat eta eliz hierarkiarentzat baliozkoak zirenak, baina, horregatik ere, ikuspuntu ezberdin eta behar-bada kontrajarrietatik balioets zitezkeenak. Ordena Erlijosok bereziki interesatu ziren serorategi hauetaz.

Zerbitzuetarako ala otoitzerako?

Serorategiek balio bikoitza izaten zuten: beren fedea bizitzean Elizako zereginetatik hurbil egon ohi ziren serorak (eliz garbiketak, kateke-sia eta abar), herrikoetatik bezala (eskola-haurrak, gaixoak, zaharrak...), eta hori dena elkarrekin biziz eramaten zuten, gainera.

Serorategi hauen arazoetako bat zera izan zitekeen: nola elkar beren burubide praktiko-

an onartuta zeuzkaten elizkoitasuna (alde erlijioso, Elizaren irizpideek gidaturik eraman nahi zutena noski) eta herrikoitasuna (ahulenei zerbitzuak eskainiz, Kontzeju edo Udalarekin loturik ere eraman zezaketena).

Trentoko Kontzilioaren ondoren (gure artean batez ere 1580-1620. urteetan) Eliza bere aldetik saiatu zen euskal serorategi eta komentuari irekiagoetan lege berriak ezartzen. Zaila izan zen arau berriak (klausura hertsia, esaterako) artean irekiak ziren serorategietan indarrean jartzea, tartean kontrako arrazoi pertsonal eta herritarrek baitzeuden.

Baina, azkenean, XVII. mendearen lehen hamarkadetan, handik eta hemendik gutxi-asko bortxatuta, serora eta mojek klausura hertsia onartu behar izan zuten. Hori da egia, eta ez seroren beren, euskal agintarien eta Batzarren erresistentziarik gabe. Otoitz-bizitza nagusitu zen guztiz, zerbitzuen kaltetan. Monakismoaren barruan ez zen hori lehenengo aldiz gertatzen zen desoreka.

Horrela, bada, Euskal Herriko XVII-XVIII. eta-ko moja-komentuak klausura hertsikoak bilakatu ziren Trento ondoko legeek bortxatuta; gisa hartakoak bakarrik izan zitezkeen, teoriarik behintzat, nahiz eta inoiz edo bestetan Komentuetan hezkuntza zereginen bat ere onartu zuten.

Emakumezkoen Erlijioso-Ordenen sistema Euskal Herrian ere erabat zurruna ageri zen xviii. mendearen azkenetan: gizartea aldatuz zihoran, eta bizkor, ideiatan, ekonomian, baita gizo-

nezko Ordenen erreforma-asmoetan ere, baina, eliz legeen arabera, emakumeen Monasterioek betikoari eutsi behar zioten. Ez zen hori Ahizparteengogoa bakarrik; elizgizon eta hierarkiaren agindua zen hori, batez ere.

Trentoko Kontzilioaren ondoko egoera orokorhark (1563...), ordea, ez zion erantzuten ongi garaiko gizarte zail batean erantzun beharreko premiei, eta herritarrek otoitza ez ezik laguntza sozialak ere eskatzen zizkieten, noski, moiei. Frantziak hartu zuen aurrea horretarako lehen proiektu berrietan: Joana Lestonnac-ekoa (†1640), San Bizente Paulgoa (†1660) edo San Joan Bta. La Salle (†1719) izan daitezke borondate berri horren lekuko onak.

Gure artean ere izan zuen horrek oihartzuna, hasteko behintzat Mariaren Lagundiarekin (Tutera, 1687; Bergara, 1799) eta Karitateko Alabekin (Iruñea, 1805) eta, zer esanik ez, sarriago eta zabalago XIX. mendeko Kongregazio berriei leku ematean: mota guztietako emakumezkoen Institutu Erlijiosoak ezagutu ditu xix-xx. mendeetako Euskal Herriak, batzuetan baita hemen bertan sortutako Kongregazioekin ere; gogoratu besterik ez dago, esateko, Mariaren Zerbitzarien historia (1842), edo beste gisa batean, Gurutzeko Alaben arrakasta (Baiona, 1828), Iparraldean bezalatsu Hegoaldean ere.

Joseba Intxausti

Galderak eta oharra: 610-273580